

ὁ Βενιζέλος καὶ ὁ Κεμάλ, κατέληξαν εἰς ὑπογραφὴν συνθήκης φιλίας μεταξὺ τῶν δύο λαῶν καὶ τοῦτο διότι ἐσυνειδητοποίησαν, αὐτοὶ πρῶτοι, ὅτι ὑπάρχουν κοινὰ καὶ ἀμετακίνητα συμφέροντα ζωῆς μεταξὺ των. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἄλλη ὁδὸς ἀπ' αὐτὴν.

Ὅμως ἡ φιλία πρέπει νὰ εἶναι εἰλικρινῆς καὶ ὄχι μονομερῆς. Θὰ ἀναφέρω ἐδῶ ἓν μόνον παράδειγμα. Πόσον ἐτραυματίσε τὰ συναισθήματα φιλίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Τούρκους τὸ γεγονός ὅτι πέρυσι οἱ Τούρκοι ἐκλείσαν τὴν Ἱστορικὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, τὸ φυτώριον τοῦτο τοῦ Ὁρθοδόξου ἱερατείου ὅλης τῆς Ἀνατολῆς. Πόσον ἐξ ἄλλου θὰ ἐτραυματίζε τὰ συναισθήματα φιλίας τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἂν ἡμεῖς, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν Τούρκων, ἐκλείομεν τὸ ὑφ' ἡμῶν ἰδρυθὲν τουρκικὸν γυμνάσιον ἐν Θράκῃ. Παρόμοια θέματα πιστεύω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ ρυθμίξῃ ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῶν δύο λαῶν. Δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ ὅτι ἡ τουρκικὴ πνευματικὴ ἡγεσία θὰ ἐπρότεινε τὴν κατάργησιν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ὅπως δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ, ὅτι ἡ πνευματικὴ τουρκικὴ ἡγεσία θὰ ἐπίστευε ποτὲ ὅτι συμφέρει τὴν χώραν τῆς νὰ θιγῇ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ὁ μέγας θεσμὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ ὁποῖος τόσῃν πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην ἐκπέμπει, τόσα βλέμματα πιστῶν πρὸς ἑαυτὸν ἐλκύει καὶ τόσας καρδίας χριστιανικὰς ἀνὰ τὸν Κόσμον συγκινεῖ. Τοῦναντίον πιστεύω ὅτι, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τῆς Τουρκίας, τὸ Πατριαρχεῖον ἀποτελεῖ μέγα πνευματικὸν καὶ ἱστορικὸν Κέντρον, τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν προσφέρει πολλά. Θὰ ἦτο δὲ μέγα πολιτικὸν σφάλμα, ἂν καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ὅπως ἠκούσθη προσφάτως ἐκ διαφόρων πλευρῶν, ἐθίγεται τὸ πνευματικὸν καὶ ἱστορικὸν τοῦτο Κέντρον. Καὶ ὁμοῦς ἰδοὺ ὅτι ἐμμέσως, διὰ τῆς καταργήσεως τῆς Ἱερᾶς Σχολῆς τῆς Χάλκης, θίγεται αὐτὸ τοῦτο τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, καθ' ἣν τόσον ὀδυνηρὰ συναισθήματα περισφίγγουν τὴν ψυχὴν ἡμῶν καὶ καθ' ἣν τελοῦμεν τὴν μνήμην μιᾶς μεγάλης Ἐθνικῆς τραγωδίας, τολμῶ νὰ ὑψώσω τὴν φωνήν μου καὶ νὰ εἶπω εἰς τοὺς Τούρκους: Φίλοι Τούρκοι, ἡ κατάργησις τῆς Ἱερᾶς Σχολῆς τῆς Χάλκης δὲν ἀποτελεῖ ἐνίσχυσιν τοῦ γοήτρου τῆς χώρας ὑμῶν οὔτε τόνωσιν τοῦ ἐθνισμοῦ ὑμῶν, ἀλλὰ σκοταδισμὸν ὀλοκληρωτικῆς μορφῆς. Ἄρατε λοιπὸν, φίλοι Τούρκοι, τὰς Πύλας τῆς Ἱερᾶς Σχολῆς τῆς Χάλκης».

★

Ὁμιλῶν ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Γ. Ε. Μυλωνᾶς**, λέγει τὰ ἐξῆς: «Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ σημερινὴ ἑκτακτος συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀνάμνησιν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν καμπὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ΠΑΑ 1972

Ἑλλάδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διαιωνίζουσαν τὴν ἔλλειψιν ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἰδανικῶν τῶν μεγάλων κρατῶν, ἢ ὅποια βαθμῆδὸν διαβιβρώσκει τὰ θεμέλια τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ συνεδρία εἶναι μία πάνδημος ἀνάμνησις γεγονότων καὶ θρύλων, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἄρρηκτον δεσμόν τοῦ παρελθόντος πρὸς τὸ παρὸν καὶ πρὸς τὸ μέλλον. Δὲν εἶναι μνημόσυνον· διότι τὸ μνημόσυνον χαρακτηρίζεται ὑπὸ τελικότητος καὶ θρήνου καὶ ἀπωλείας πάσης ἐλπίδος ἀναβιώσεως. Ὁ καιρὸς τῶν θρήνων παρηγήθη πρὸ πολλοῦ· ἔφθασεν ὁ καιρὸς ἐργασίας ὀλοφύχου, καιρὸς ἀναμνήσεων αἱ ὅποια περιλαμβάνουσι ζώσας εἰκόνας, μεγάλας ὑποσχέσεις καὶ σπινθήρας ἐλπίδος ἀναβιώσεως. Μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν συνερχόμεθα διὰ τὰ ζήσωμεν ἐπ' ὀλίγον θρῦλον μοναδικόν, θρῦλον ἔνδοξον, θρῦλον ἀπαράμιλλον, καὶ τὰ ἀναβαπτισθῶμεν εἰς τὴν μνήμην δημιουργίας θαυμαστῆς. Δημιουργίας, ἢ ὅποια διήρκεσεν ἐπὶ χιλιετίας καὶ μετέβαλε μεγάλας ἐκτάσεις πατρῶας γῆς ἀπὸ τῆς Θράκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ Πόντου καὶ τῆς Κιλικίας εἰς σπινθηροβολοῦν κέντρον ζειδώρου πολιτισμοῦ. «Τὰς καλλιχόρους καὶ πολυμνήτους καὶ τρισποθήτους ἀνθρώπους πόλεις», ὡς εἶπεν ὁ Σμυρναῖος ρήτωρ Ἀριστείδης, πόλεις τοῦ Βορρᾶ, πόλεις τοῦ Νότου, πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, πόλεις τῆς Δύσεως, ἃς ἀναμνησθῶμεν μεθ' ὑπερηφανείας καὶ βεβαίας ἐλπίδος. Ἡ ἱστορία καὶ αἱ περιπέτειαι τῶν πόλεων αὐτῶν εἶναι γνωσταὶ εἰς ὄλους μας, διὰ τοῦτο θὰ σκιαγραφῆσω μόνον ἐν γραμμαῖς ἄδραϊς τὰ κατ' αὐτάς.

Πρὸ τριῶν περίπου χιλιᾶδων ἐτῶν ἡ γῆ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης ἐδέχθη τὰς πρώτας ομάδας τῶν Ἑλλήνων. Ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ 1000 π. Χ., ἀπὸ τοῦ 1300 π. Χ. τοῦλάχιστον, Μυκηναῖοι εἶχον ἐδραιωθῆ εἰς τὴν Μίλητον καὶ τὴν Κολοφῶνα ὅπου ἀνασκαφαὶ γιγνόμεναι ὑπὸ τῶν κατακτητῶν αὐτῶν ἀποκαλύπτουσι λαμπρὰ μαρτύρια τῆς δρᾶσεώς των. Αἱ τελευταῖαι ἀνασκαφαὶ εἰς Βαῖρακλῆ ἀπέδειξαν ὅτι καὶ ἐκεῖ, εἰς τὴν ἀρχαίαν Σμύρνην, εἶχον ἐγκατασταθῆ Μυκηναῖοι. Οἱ εἰς τὸν χῶρον τῆς μετέπειτα Ἰωνίας ἐγκατασταθέντες Ἕλληνες, κατὰ τὸ μεσουράνημα τῆς μυκηναϊκῆς ἐκπολιτιστικῆς δρᾶσεως, ἀπετέλεσαν τὸ ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν Χετταίων μνημονεῦόμενον πρῶτον κρατίδιον τῶν Ἀχαιῶν, τὴν ἠπειρωτικὴν *Ahhiyawa*.

Τοὺς Μυκηναῖους ἠκολούθησαν οἱ Αἰολεῖς, οἱ Ἴωνες, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Δωριεῖς, καὶ οἱ Ἕλληνες οὗτοι μετέτρεψαν τὴν φιλόξενον γῆν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς «ἐστίας ἠπείρου παιδείας εἵνεκα». Ἐκεῖ μὲ τὴν ἀάροδον τοῦ χρόνου ἐθεμελιώθη καὶ ἐβλάστησεν ἡ Ποίησις, ἡ Φιλοσοφία, ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἐκεῖθεν διεπεραιώθησαν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἠπειρον τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐκεῖ ἡ Θεοκρατία τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Λόγου. Ἐκεῖ τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου διήνοιξαν τοὺς πνευματικὸς ὀρίζοντας τοῦ περιουσίου λαοῦ τῆς Μεσογείου. Ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ὁμαδικῆς ὑποστηρί-

ξεως, τῆς ἐπιλύσεως διαφορῶν δι' εἰρηρικῶν μέσων ἐθεμελιώθη διὰ τῶν ἐν Δήλῳ Πανιωνίων πανηγύρεων. Ἐκεῖ ἐμεγαλοῦργησε λαὸς ἐλεύθερος καὶ ἐπὶ αἰῶνας ὑπερήσπισε βωμοὺς καὶ ἐστίας προγόνων κατὰ μυριάδων ἐπιδρομέων κατακτητῶν, Κιμμερίων καὶ Φρυγῶν, Λυδῶν καὶ Περσῶν, Ἀράβων καὶ Τούρκων. Ἐκεῖ ἔλαμψαν οἱ «ἐπτά ἀστέρες τῆς ἀποκαλύψεως», ἐκεῖ ἐποτίσθη ἡ γῆ μὲ τὸ αἷμα μαρτύρων παλαιῶν τε καὶ συγχρότων, τῶν Πολυκάρπων καὶ τῶν Χρυσοστόμων· ἐκεῖ ἐδημιουργήθη ὁ θρῦλος τῶν Ἀκριτῶν καὶ τῶν κρυπτοχριστιανῶν, ἐκεῖ ἐπετελέσθη τὸ θαῦμα τοῦ «Κρυφοῦ Σκολειοῦ»· ἐκεῖ ἐδίδαξαν οἱ μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας ἱεράρχαι, ἐκεῖ συνῆλθον αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, αἱ θεσπίσασαι τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὴν ἐν γένει χριστιανικὴν λατρείαν· ἐκεῖ ἠδραιώθησαν οἱ Φάροι τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Ἐδαγγελικὴ Σχολή, ἡ μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, τὸ Φροντιστήριον τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐκεῖ ἐπετελεῖτο ἐκπολιτιστικὴ κοσμογονία ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους χιλιετίαι καὶ ὁ θρῦλος τῆς κοσμογονίας αὐτῆς συνεπληροῦτο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἀπὸ ἀνδρῶν ἀγαθούς, ἀπὸ ἐργάτας φιλέργους καὶ προοδευτικῶν μὲ ἐλληνικὴν ψυχὴν καὶ μὲ χριστιανικὴν πίστιν καὶ ἰδεώδη. Ὁ μελετητὴς τῆς ἀρρήκτου ἀλύσεως τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν εἰς τὴν ροὴν τῶν αἰῶνων ἐνθυμεῖται τὰ περὶ τῶν Ἰώνων λεγόμενα εἰς τὸν πρὸς τὸν Δήλιον Ἀπόλλωνα, ὕμνον :

«Φαίη κ' ἀθανάτους καὶ ἀγήρωις ἔμμεναι αἰεὶ,
δς τόθ' ὑπαντιάσει', ὅτ' Ἰάονες ἀθροοὶ εἶεν». (151-152)

Ὁ θρῦλος ὅμως αὐτός, κακῆ μοίρα, ἀποτόμως διεκόπη, διεκόπη λέγω, διότι πιστεύω ὅτι δὲν ἔσβησε πλήρως. Εἰς τὴν γῆν τὴν ὁποίαν ἀνέδειξαν καὶ ἐδόξασαν τόσοι πρόγονοι καὶ εἰς τὴν ὁποίαν γενεαὶ γενεῶν ἐμεγαλοῦργησαν καὶ μετέσχον εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ μάννα διὰ τοῦ ὁποίου ἐτρέφη καὶ ἀκόμη τρέφεται ὁ ἐναπομείνας δυτικὸς πολιτισμὸς, σήμερον δὲν ἀπομένουν συνεχισταὶ ἀπόγονοι, Ἕλληνες Χριστιανοὶ τοῦ Πολυκάρπου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου, διάδοχοι τῶν Ἀκριτῶν καὶ τῶν Ἰώνων διδασκάλων. Ἴσως, «ὑβρις», ὡς λέγει ὁ Θεόγνης, «καὶ Μάγνητας ἀπόλεσε καὶ Κολοφῶνα καὶ Σμόρνην». Ἐρείπια καὶ μαρτύρια καταστροφῆς ἀπομένουν ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ὑφοῦτο τὸ κτήριον αἰωνοβίου πολιτισμοῦ. Νεκρικὴ σιγὴ καλύπτει τὸν χάρον ὁ ὁποῖος ἄλλοτε ἐπληροῦτο παιάνων καὶ αἴνων πρὸς τὸν Ὑψιστον. Οἱ δημιουργοὶ τοῦ μέχρι τοῦδε θρύλου τῶν αἰῶνων, βίαι καὶ λόγχοις ἐξεβλήθησαν ἐκ τοῦ πατρῶου ἐδάφους ἐκ τῶν βωμῶν καὶ ἐστιῶν ἐπικῶν προγόνων. Οἱ τυχερότεροι ἐξ αὐτῶν κατόπιν ὑπερανθρώπων μαρτυρίων, πεινῶντες καὶ γυμνητεύοντες, κατέφυγον εἰς τὴν φιλόξενον χώραν τῶν προπατόρων των. Τιμῶμεν σήμερον καὶ πάντοτε θὰ τιμῶμεν τὴν μνήμην ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔπυσαν ἥρωικῶς ἐπὶ τῶν μικρασιατικῶν πεδίων, τὴν μνήμην ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν μεγάλην ἔξοδον, ἐμαρτύρη-

σαν, ξίφει έτελειώθησαν, διά πυρός κατηραλώθησαν. Ἡ ἱερὰ σποδός και τὰ τίμα δστὰ των κατεσπάρησαν εἰς τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον διά τοῦ ἰδρωτός των ηὐλόγησαν και ἐδόξασαν. Αἰωνία θὰ παραμένη ἢ μνήμη των.

Ἄλλὰ πρὸς τούτοις, οἱ διαφυγόντες, τιμῶμεν και εὐγνωμόνως ἐνθυμούμεθα τὴν ὑποδοχὴν τῆς ὁποίας ἐτύχομεν ὡς πρόσφυγες ἀπὸ τὴν μητέρα Ἑλλάδα και τὰ ἔνδοξα τέκνα της. Παρὰ τὴν δυσπραγίαν και τὴν δυστυχίαν των, λόγω μακροχρο- νίων ἐξαντλητικῶν πολέμων και ὑποχθονίων μηχανορραφιῶν τῶν λεγομένων χρι- στιανικῶν συμμαχικῶν λαῶν, ἐμοιράσθησαν μὲ προθυμίαν τὴν στέγην και τὴν ὀλί- γην τροφήν των και οὕτω ἠνώρθωσαν τὸ ἠθικὸν τῶν πεσόντων εἰς ἀπελπισίαν, και ἐνέπνευσαν ἀδελφικὴν συνεργασίαν. Ἡ Μήτηρ Ἑλλάς μὲ ἀγάπην και ἐθελουσίαν ἔκλεισε εἰς τὴν ἀγκάλην της και τὰ ἐκδιωχθέντα παιδιά της και μὲ τὴν θαλπωρὴν της τὰ ἐπανέφερεν εἰς τὴν ζωὴν και τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν και πρὸς τὴν ἀνθρω- πότητα. Οὐδέποτε θὰ λησμονηθοῦν, δὲν πρέπει νὰ λησμονηθοῦν, αἱ ἡμέραι τῆς «προσφυγιάς» και τῆς μητρικῆς ἀγάπης. Ὅ,τι δὲ προσδίδει μεγαλύτερον κλέος εἰς τὸ ἀξιοθαύμαστον ἔργον τῆς Ἑλλάδος, πρᾶγμα ποὺ δὲν τῆς ἀνεγνωρίσθη, εἶναι ἢ ὑποδοχὴ ὄχι μόνον τῶν ἐκριζωθέντων παιδιῶν της ἀλλὰ και ἄλλων ξένων πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἐξεδιώχθησαν ἐπίσης ἀπὸ τὴν γενέτειράν των. Οὐδέποτε θὰ σβῆσῃ ἀπὸ τὰς καρδίας μας ἢ ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη, και δὲν θὰ παύσωμεν νὰ ὑπερθυμίζωμεν εἰς τοὺς ἀπογόνους μας τὴν ζεῖδωρον συμβολὴν τῆς Μεγάλης Πατρι-δος εἰς τὴν τύχην τῶν πατέρων των.

Οὐδὲν ὅμως κακὸν ἀμιγὲς καλοῦ. Ἡ μικρασιατικὴ καταστροφή, τὸ «ξερί-ζωμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ» ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, θὰ ἀποτελέσῃ καμπὴν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἔθνους, ὁμοίαν και ἴσως μεγαλυτέραν τῆς καμπῆς τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ἢ πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τότε κορυφαῖοι λόγιοι και τεχνῖται ἐγκατέλειψαν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων διά νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Δύσιν και νὰ συμβάλουν σπουδαίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν και ἐξέλιξιν τῆς Ἀναγεννήσεως. Καὶ οἱ πρόσφυγες τῆς Ἀνατολῆς, ἀποτελέσαντες ὕγιες μέλος τοῦ σώματος τῆς πατρίδος, προσέθεσαν τὴν φιλεργίαν και τὰς γνώσεις των, τὴν δυναμικότητα και τὴν αἰσιοδοξίαν των, τὰ ἰδανικά και τὴν πίστιν των εἰς τὰς ἀρετὰς τῶν ἐν τῇ Πατρίδι ἀπὸ αἰώνων ἐγκατεστημένων και συνέβαλον κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ σημερινοῦ μας νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν ἀνάπτυ-ξιν τῶν γραμμάτων και τῶν ἐπιστημῶν, τοῦ ἐμπορίου και τῆς βιομηχανίας, εἰς τὴν θεμελίωσιν πατρίδος ἰσχυρᾶς και ἀξιοζήλου. Τὸ δυναμικὸν τὸ ὁποῖον ἀπώλε-σεν ὁ κατακτητής, ἐκέρδισεν ἢ ἠνωμένη Ἑλλάς.

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀπαριθμήσωμεν, οὔτε τὰ τῆς γενναιοφροσύνης τῶν γηγενῶν οὔτε τὰς συμβολὰς τῶν προσφύγων, εἶναι ὅμως τοῦ παρόντος νὰ ἐπιμεί-

νωμεν εἰς τὰ ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς μακροαίωνος ἱστορίας μας προερχόμενα διδάγματα. Πολλάκις ἐλέχθη, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται κατὰ καιρούς, ὅτι μόνον μὲ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν συνεργασίαν καὶ πάλιν θὰ κατισχύσωμεν καὶ θὰ γίνωμεν ἀντάξιοι συνεχισταὶ τοῦ ἔργου τῶν προγόνων μας, ἔργου προκαλοῦντος τὸν θάνασμον τοῦ κόσμου.

Θὰ πρέπει νὰ δεχθῶμεν μὲ πίστιν καὶ μὲ βεβαιότητα τὰ διδάγματα τῆς Ἱστορίας, ἣ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται. Ἡ φυσικὴ διάπλασις τοῦ χώρου, ἡ γαλανὴ ἔκτασις τοῦ Αἰγαίου, ἡ ὁποία ἐνώνει ἀντὶ νὰ χωρίζῃ ἠπειρούς, καὶ ἡ γέφυρα τῶν νήσων, ἡ ὁποία πλαισιώνει τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐπιβάλλουν μίαν νέαν ἐν τῷ μέλλοντι ἀναγέννησιν. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὰ μίση θὰ ἐκλείψουν, αἱ διαφοραὶ θὰ λησμονηθοῦν, αἱ ἀνάγκαι τῶν ἠπειρωτῶν θὰ ἀδξηθοῦν, οἱ δυνάμενοι νὰ πληρώσουν τὰς ἀνάγκας αὐτὰς θὰ εἶναι καὶ πάλιν οἱ τολμηροὶ καὶ ἐπιχειρηματικοὶ ναῦται τῶν νήσων.

Τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸν καιρὸν θὰ ἀδξάνονται, θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἴδρυσις ἐμπορειῶν καὶ τέλος συνοικισμῶν. Μὲ τὸν καιρὸν μία νέα κοσμογονία θὰ ἀρχίσῃ καὶ ἡ γῆ τῶν πατέρων μας θὰ ἀνθήσῃ καὶ πάλιν. Αὐτὰ διδάσκει ἡ Ἱστορία, ἡ ὁποία θὰ ἐπαναληφθῇ. Αὐτὴν τὴν ὄπτασίαν ἐκτυλίσει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς φαντασίας μας. Αὐτὴν τὴν προφητικὴν ὄπτασίαν πρέπει νὰ ἀφήσωμεν ὡς πολῦτιμον κληρονομίαν εἰς τὰ παιδιά καὶ τὰ ἐγγόνια μας. Ἄς ἔχωμεν πίστιν εἰς τὰ πεπερωμένα καὶ εἰς τὴν δυναμικότητα τοῦ λαοῦ μας. Τὸ μέλλον ἔχει ἀνάγκην πίστεως· εἰς τὸ παρὸν ἀπομένει ἡ ἀνάμνησις τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἐκτριζομοῦ.

Ὡς δίδαγμα ἐπίσης, τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ καταστήσωμεν βίωμα, ἀπομένει ἡ ἀνάμνησις τοῦ μικρασιατικοῦ θρύλου, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ, δὲν πρέπει νὰ πιστευθῇ ὅτι ὁ θρῦλος ἔληξε. Οὔτε νέφος οὔτε καπνὸς ἦτο τὸ διὰ τῶν αἰώνων δημιούργημα τῆς Θράκης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Πόντου καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Παραμένει καὶ θὰ συνεχισθῇ διὰ νὰ δημιουργῇ ἰδανικά, διὰ νὰ παρέχῃ ἐλπίδας διὰ νὰ ἐνισχύῃ τοὺς ἐργαζομένους καὶ τοὺς δημιουργοὺς, ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους. Ὁ τελευταῖος χρησμὸς τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν δὲν ἐλέχθη διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Θράκην, τὸν Πόντον καὶ τὴν λοιπὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Τό :

«εἶπατε τῷ βασιλεῖ χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά.

Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην,

οὐ παγὰν λαλέουσιν ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ»,

δὲν ἀποτελεῖ τὴν πίστιν μας διὰ τὸ μέλλον, τοῦναντίον προκαλεῖ, πρέπει νὰ προκαλῆ τὴν ἀντίδρασίν μας πρέπει νὰ προκαλῆ καὶ νὰ ἐνισχύῃ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἐπάνοδον, εἰς τὴν δημιουργίαν νέων ἐστιῶν παιδείας εἰς τὴν ἀναβλάστησιν τῆς δάφνης, εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῆς προφητικῆς πηγῆς, εἰς τὸ θριαμβικὸν νέον κελάρυσμα τοῦ λάλου ὕδατος. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔχει ἀκόμη τὸν μαρμαρωμένον της βασιλιᾶ· ὁ Πόντος τὴν πρόσφυγα Παναγία Σουμελά· ἡ λοιπὴ Μικρὰ Ἀσία ἔχει τὴν ἀπολιθωμένην Νιόβην εἰς κάποιαν πτυχήν τῶν βουνῶν της.

«ἔνθα λίθος περ εὐῶσα θεῶν ἐκ κήδεα πέσσει», (Ἰλ. Ω, 617) λέγει ὁ θεῖος Ὅμηρος. Καὶ ἀκόμη προσθέτει τὸ σημαντικόν, τὸ ὁποῖον ἔχει παροραθῆ, ὅτι τὰ παιδιὰ τῆς Νιόβης παρέμειναν ἄταφα ἐπὶ πολὺ, διότι

«λαοὺς λίθους ποίησε Κρονίων»

Οἱ λαοὶ ὅμως ἐκεῖνοι ἀνεβίωσαν, ἔζησαν εὐτυχεῖς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ ἐδημιούργησαν θαυμαστὸν πολιτισμόν. Ἔσεται λοιπὸν ἡμερ, ὅταν καὶ ἡ Νιόβη θὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τότε θὰ παύσῃ νὰ θρηνηῖ καὶ θὰ ἀγάλλεται εἰς τὸ θέαμα τῶν μακρινῶν τέκνων της, τῶν νέων κατοίκων τῶν παραλίων καὶ τῶν πεδιάδων τοῦ Μαιάνδρου καὶ τοῦ Καῦσιρου, ὅταν τὸ «Κρυφὸ Σκολεῖο» θὰ ἀνοίξῃ καὶ πάλιν τὰς πύλας του καὶ οἱ Φάροι τῆς Ἀνατολῆς θὰ σκορπίζουσι τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης. Εἰς τὴν ἡμέραν αὐτὴν πιστεύομεν, δι' αὐτὴν προσευχόμεθα. Εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μας ἄς ἔχωμεν τοὺς Ποντιακοὺς προφητικοὺς στίχους :

Ἡ Ρωμανία κὶ ἂν πέρασεν
ἀνθεῖ καὶ φέρει κὶ ἄλλο».

★

Τέλος, λαμβάνει τὸν λόγον ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γ. Ἀθανασιάδης Νόβας, ὁ ὁποῖος λέγει τὰ ἑξῆς :

«Εἶχα παρακολουθήσει τὴ Μικρασιατικὴ Ἐκστρατεία τοῦ 1921 ἀπὸ τῆ Σμύρνη μέχρι καὶ πέραν τοῦ Σαγγαρίου, ὡς πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς ἀθηναϊκῶν ἑφημερίδων.

Ἔζησα ἔντονα τὴ μεγαλειώδη ἐκείνη προσπάθεια τοῦ Γένους σὲ ὄλες τὶς φάσεις της, ἐπικὲς καὶ δραματικῆς.

Ἀπεκόμισα ἀνεξίτηλες ἐντυπώσεις, ἀξερίζωτα βιώματα.

Δὲν εἶμαι καθόλου πολεμοχαρῆς.

Δὲν δύναμαι ὅμως ν' ἀποκρύψω τὰ αἰσθήματα θαυμασμοῦ καὶ περηφάνειας, ποὺ συγκλόνιζαν τὴν ψυχὴ μου ὅταν ἀντίκρυζα ἐκ τοῦ πλησίον τὶς ἑλληνικὰς φάλαγ-